

6. Косолапов Н. А. Ноосфера: от мира к реальности // Шишков Ю. В. Ноосфера: реальность или красивый мир. — Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара клуба ученых «Глобальный мир». — М.: Новый век, 2003. — С. 61—68.

І. М. Власенко,
журналіст журналу «Дивосвіт»

ФОРМУЛА ЖИТТЯ МИКОЛИ РУДЕНКА

The article describes the life of the famous Ukrainian writer, human rights activist Mykola Danylovych Rudenko. Mykola Rudenko left heritage not only in literature but in philosophy, economics, cosmology, sociology, public interest to which is continually growing.

Микола Данилович Руденко народився 19 грудня 1920 р. в селі Юр'івка на Луганщині в шахтарській родині. Власне, це була напівшахтарська, напівселянська сім'я, як майже всі сім'ї в селах Донбасу, поблизу яких почали видобувати кам'яне вугілля, чоловіки працювали на шахтах, а жінки займалися сільським господарством. Так було і в родині Руденків. Але Миколці не виповнилося ще й семи років, як від вибуху газу на шахті Сутоган загинув батько. З його смертю в хаті надовго поселилися злидні та скрута. Та попри все, Миколка вчився добре і після закінчення середньої школи став студентом філфаку Київського університету.

Але провчився тільки місяць. Восени 1939 р. студентам, яким виповнилося 18 років, оголосили мобілізацію до армії. Разом з товаришами пішов і Микола, хоча міг спокійно продовжувати навчання. Річ у тім, що в одній з дитячих бійок, які в ті часи не були рідкістю, семирічному Миколці каменем перебили зоровий нерв лівого ока, у якому залишилося тільки три відсотки зору. Та йому вдалося ошукати медичну комісію і таким чином потрапити у кавалерійський полк НКВС дивізії ім. Ф. Дзержинського, що були гордістю й опорою всесоюзного ката Лаврентія Берії. І хоча з початком війни цих військ на фронт ніхто не посилав, Микола Руденко пішов туди добровольцем.

У бою під Ленінградом він був тяжко поранений розривною кулею, яка понівечила крижі і нижню частину хребта. Лікарі пророкували йому нерухомість і подальше життя на інвалідсько-

му візку. Та він, щоденно неймовірним зусиллям долаючи біль, не тільки став на ноги, а й, будучи політруком фронтового шпиталю, дійшов до Пруссії. Тут про себе знову нагадала стара рана і надовго прикувала Миколу Даниловича до ліжка. Тож демобілізувався він тільки 1946 року. Через низку поважних причин продовжити навчання в університеті він не зміг, але за короткий час написав і 1947 року видав поетичну збірку «З походу», яка свіжістю барв і образів привернула увагу літераторів і читацького загалу. Миколу Руденка прийняли до Спілки письменників. Подальша його письменницька доля складалася досить успішно. Книжки виходять одна за одною, росте авторитет серед колег. Письменники обрали його секретарем парткому Київської організації СПУ, а відтак він став і членом районного та Київського міського комітетів партії. Жив безбідно, мав пристойну квартиру в Києві, дачу в Кончі-Озерній, машину. Це був не зліт кар'єриста, а поступ талановитої людини, яка свято вірила в правоту і велич справи, якій вона служила. Поет ніколи не кривив душею, чинив так, як веліла совість, робив тільки те, у що вірив. А віра, як відомо, найсвятіше, що є в людини, і вона нерідко ставить віру вище життя.

В одному з інтерв'ю Микола Данилович зізнавався: «Довго я залишався дуже партійним. Довго я залишався з глибокою вірою у велику справу Комуністичної партії, був вірним сталінцем, багато писав присвячених вождеві віршів, була навіть поема про Сталіна». Тож хоча іноді в чесного письменника й виникали конфлікти з нещирими партійними бюрократами, до глибокого протистояння ніколи не доходило. Так тривало аж до XX з'їзду КПРС і розвінчання на ньому культу особи Сталіна. Для Миколи Руденка, за його словами, це було «страшне потрясіння». «Я все життя вважав, — говорив він у згаданому вище інтерв'ю, — що йду правильним шляхом, що все наше суспільство йде правильним шляхом. Я шанував Сталіна, вважав, що йду під його проводом, і подвиги ми звершуємо з його іменем, і дорога в нас ясна. Але коли Хрущов показав, кого ми маємо в особі Сталіна, це для мене був страшний удар. Я сказав собі: тут щось неправильно, тут справа не в Сталіні. Як міг параноїк, садист опинитися на такій висоті, здобути таку владу і сформувати державу? На ці запитання у Хрущова відповіді я не знаходив. Для себе я на них відповів так: значить, вчення, яке лягло в основу цієї системи, хибне. Чим же воно хибне? І ось це питання повело мене через увесь «Капітал» Маркса...»

Так, фактично, почалася робота над романом «Формула Сонця». Сам Микола Данилович називав цей твір книгою життя. І це

цілком справедливо. Адже відтоді, як привид комунізму почав блукати по Європі, а потім шляхом жахливого терору здобув собі плоть і кров на 1/6 частині земної кулі, ніхто, крім Руденка, не завдав марксизмові такого нищівного удару, науково довівши, що це вчення — дорога до земного пекла, бо воно порушує комічний закон розподілу енергії прогресу. А такого Творець не прощає. Сказано це було за тридцять років до падіння Радянського Союзу, а разом з ним і марксистської ідеології. Роману «Формула Сонця» не можна належним чином оцінити, не взявши до уваги, коли і в яких соціально-економічних умовах він був написаний. То був час, коли новий генсек Леонід Брежнєв та його сірий кардинал Суслов, поваливши Хрущова, повели жорстокий наступ на інтелігенцію, запроторюючи її туди, де Макар телят пасе, та навіть почали тихенько відбілювати Сталіна. В Україні на посаді першого секретаря ЦК КПУ замість ще вчора «вірного лєнінця» П. Шелеста, який в очах кремлівських партбонз раптом став ледь не українським буржуазним націоналістом, запанував ще вірніший лєнінець В. Щербицький. Почалися масові арешти працівників культури й мистецтва, насильницька русифікація сягнула свого апогею.

Ось у такій атмосфері Микола Руденко спробував оприлюднити свій роман, 1971 року принісши його рукопис до видництва «Радянський письменник».

У творові йшлося про речі, які здавалися на той час неймовірними: головний архітектор комунізму Карл Маркс помилився в обґрунтуванні своєї теорії абсолютної додаткової вартості, яка вважалася основоположним вченням марксизму-лєнінізму і підвалиною побудови комунізму в СРСР. Додаткову вартість Маркс виводить як неоплачену частину праці робітників, що давало змогу капіталістам нарощувати своє багатство. Звідси випливало, що, знищивши капіталістів шляхом усесвітньої революції, робітничий клас, встановивши свою диктатуру, справедливо розподілятиме плату, тобто фактично знищить додаткову вартість. І настане земний рай — комунізм.

Автор заперечував таку іділію, що мала народитися через жорстокість і насильство: робітник не здатний продукувати додаткову вартість, даремно ж бо економіст-фізіократ XVIII століття Франсуа Кене називав робітників мануфактур безплідним класом, а один з героїв «Формули Сонця», вбачаючи докорінні різниці в роботі ткача й хлібороба, говорив так: «Ткач, виготовивши певну кількість тканини, не збагатить біосферу /отже, й людство/ новою біологічною енергією. Він лише витратить її певну

кількість, котра була закладена в вовні/то ж бо продукт фотосинтезу!// та в їжі, яка надала йому сили для праці. Отже, промисловий робітник не створює додаткової біологічної енергії на планеті — навпаки, він лише її витрачає на власну працю і працю машин /вугілля, нафта/, аби виробити нову форму: із дерева виготовляти меблі, із металу — автомобілі тощо.

Тепер поглянемо на працю землероба: кинувши в землю одне зернятко кукурудзи, він отримує сотні нових зерен, яких раніше в природі не було. Так нагромаджується на земній кулі все нова й нова біологічна енергія, що забезпечує працю мільйонів людей... Такий шлях, на відміну від Марксового, робить земну цивілізацію безсмертною».

Отже, світло, яке з глибин Космосу щороку приходить на Землю і, завдяки фотосинтезу, матеріалізується в злаках, фруктах, овочах, іншій сільськогосподарській продукції, і є тією додатковою вартістю, яку дає нам Сонце. Вона не залежить ні від волі буржуа, ні робітника. То є незнищенна енергія прогресу, завдяки якій, вкусивши тіла Божого, тобто хліба, робітник може працювати, воїн за хищати робітника, цар — царювати, а Маркс — продукувати свої хибні теорії. А здобувати цю енергію для поступу може тільки селянин, а не, як повчав Маркс, робітник.

Але спіймати за допомогою фотосинтезу в земне сільце космічний дарунок — це тільки, як то кажуть, півділа. Як розподілити цю енергію так, щоб усі були задоволені? Он скільки їх заглядає селянинові в руку — король зі своїми міністрами, військом, канцеляристами, поетами, співаками, іншою челяддю, що крутиться навколо двору, робітником мануфактур, які виробляють плуги й борони, та й самому селянинові потрібен хліб, а ще й ху́доба й земля, яка не повинна виснажуватись, інакше перестане родити... Франсуа Кене з економічною таблицею, яко добре знайомі герої роману, поділяв суспільство не за засобами виробництва, як Маркс, а за самим характером виробництва. Таких класів він налічував три: селянство — продуктивний клас, робітники з капіталістами — безплідний клас, клас нематеріального виробництва — король, його міністри, військо, люди творчих професій і т. ін. А суспільний продукт ділив на 5 одиниць і розподіляв його між класами так: селянам — три частини, робітникам і королю — по одній. Несправедливість? Ні, її немає. Адже селянин одну частину віддає землі, щоб вона не втрачала родючості, другу — худобі і одна залишається йому, як і іншим суспільним класам. Тут, мабуть, варто згадати, що сталося з самим автором твору, коли він став міркувати над системою розподілу енергії прогресу. «І

тут я подумав, — розповідав Микола Данилович, — що п'ять одиниць Кене — це ті ж п'ять хлібин Христових, якими він нагодував п'ять тисяч люду, ще й багато залишилося. Отже, це космічний закон, який відкрив Кене і якого нікому не можна порушувати! Інакше — катастрофа. І тільки-но я згадав про п'ять хлібин Христових, як на мою голову впав стовп вогню, скроні стисло, наче лещатами, а сам ніби роздвоївся: сидів у своєму кабінеті і в той же час шестикрилим ангелом літав десь у небі. Мені було дозволено задавати будь-які запитання, і на всія одержав відповіді». Тоді ж йому було дано й програму на подальше життя — пакет знань чи інформації, які потрібно було через письменницьке слово донести людям... Очевидно, ця програма значною мірою стосувалася й романів «Формула Сонця» та «Сила Моносу».

Раніше, ніж принести рукопис роману до видавництва, Микола Руденко написав не один лист з викладом свого відкриття щодо наукового застосування енергії прогресу для подальшого розвитку суспільства до ЦК партії і в Москву, і в Київ. Але в твердокам'яних більшовиків пророчі слова письменникат нічого, крім роздратування, не викликали. З білокам'яної партійні зверхники передали підручним з української колонії: «Пусть Руденко прекратит писать». Їхній панічний жах можна було зрозуміти: Руденко, закликаючи сповідувати як єдино правильний космічний, а не Марксів закон розвитку суспільства, не залишав жодного шансу для порятунку будь-якої їхньому серцю системи. Адже в романі йшлося про те, що коли тоталітарна дежава відбирає в селянина ще одну хлібину /а саме так було в СРСР/, то в суспільстві припиняється вільний рух вартості, енергії прогресу, додаткова вартість перестає вироблятися. Таку державу попереду чекає не світле майбутнє, а тільки крах. Ось чим був страшний для кремля Микола Руденко, ось чому його виключили з партії, а згодом і зі Спілки письменників, вилучили з бібліотек книжки, а нові заборонили друкувати, прирікши письменника на жебрацтво.

Але й цього виявилось замало. 27 січня 1977 року скликається засідання секретаріату ЦК КПРС, у якому беруть участь: Кириленко, Андропов, Пономарьов, Соломенцев, Катушев, Долгих, Зимянін, Рябов. Була розглянута записка голови КДБ СРСР Андропова та генерального прокурора СРСР Р. Руденка «Про заходи щодо припинення злочинної діяльності Орлова, Гінзбурга, Руденка й Венцлова». Зокрема, стосовно Руденка було прийнято рішення: «Руденка М. Д., який проживає в Києві, арештувати і притягнути до кримінальної відповідальності за статтю 62 Кри-

мінального кодексу УРСР, але слідство провести не в Києві, а в Донецьку, для чого є процесуальні підстави».

А далі, як кажуть, справа техніки: «справедливий і гуманний суд» у Дружківці Донецької області «виділив» Миколі Руденку сім років таборів суворого режиму і п'ять років заслання.

Майже повністю відбувши термін, визначений судом, Микола Руденко тільки в часи горбачовської «перестройки» вирвався із заслання і виїхав за кордон, за що був позбавлений громадянства СРСР. Та незважаючи ні на що, він наполегливо продовжує виконувати свою програму життя. Пише й оприлюднює працю «Шлях до хаосу», де піддає нищівній критиці «перестройку» Горбачова, пророче показавши, що реформи, які не узгоджуються з космічним законами розвитку суспільства, — приречені, це шлях до хаосу. Згодом з-під його пера виходить низка статей, у яких він повертає природу в товарне виробництво, звідки її свого часу вигнав Маркс. У праці «Гносис і сучасність» він досліджує співвідношення фізичного й метафізичного. Не можна не згадати і його наукового роману «Сила Моносу», єдиного твору в українській літературі, де автор настільки глибоко проникає в науковий світ, що він стає не фоном, на якому проходить життя героїв, а є основним предметом зображення.

Микола Руденко залишив нам велику спадщину не тільки в галузі літератури, а й філософії, економіки, космології, соціології, що викликає цікавість громадськості, до якої повинні постійно будити ентузіасти, які зібралися в «Науковому товаристві ім. Сергія Подолинського».

О. М. Волкова,

старший викладач кафедри
історії економічних вчень та економічної історії,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»

ДЕРЖАВА В СИСТЕМІ ПОНЯТЬ ФІЗИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ

The given materials research into the role of the state in forming institutional environment for activities done by economic entities. The main types of states and peculiarities of their influence on economic processes are considered.

З часів появи держави по сьогоднішній день існує дискусія щодо місця, ролі і значення держави. Світова економічна думка